

főíratának)“. Mindmáig ugyanis nincsenek határozott bizonyítékaink arra, hogy külön a temetkezés céljaira készítették volna „pogány halotti áldozati edényt“. S amint a sírok egyéb mellékletei is az elhunytak életében használt tulajdonaiból kerültek ki, ugyanez állhat a mellékletként sírba helyezett edényre is. Eddig ismert szarmatakori telepeink keramikus anyagában mind több olyan típust találunk, amelyek sírokban is előfordulnak.

Ilyenformán feltehető a kérdés, hogy a szöveg tényleg a halotti kultusszal kapcsolatos-e? Egy a mindennapi életben használt edényre aligha karcolták már az égetés előtt a sírfelírást.

A nagyszéksősi felíratról csak Mészáros Gyulának az ókvarter nyelvjárásban adott megfigyelése vált hozzáférhetővé az érdeklődők számára. Banner ezzel a felíratral is foglalkozik említett és idézett kéziratában. A Mészáros-féle három szókomplexum helyett, az egyes szócsoportok között valóban meglévő távolságok alapján (ami a Mészáros-féle másolatból nem tűnik ki) ötöt vesz fel. Ez utalás alapján Nagyfalusy elveti a Mészáros-féle ókvarter nyelven adott megfigyelést, s az öt szócsoportban az aranyedény úrmértékére, súlyára (értékére) vonatkozó adatokat lát, amire már Banner is utalt említett kéziratában.

Mongol-török nyelvújítások elemeit véli végül Nagyfalusy felfedezni a szentesi avar kori esontlemez bekarcolt vonalaiban. Itt azonban olyan kevés összehasonlítványra támaszkodhatik, hogy határozottabb vélemény nyilvánítására a esonttárgyon kapott adatokat nem tartja elegendőeknek.

Dr. Párducz Mihály.

Walter Ottó: Handbuch der Archäologie. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München. II-III. Lieferung.

Az 1937-ben megjelent első Lieferung folytatásaképpen került ki a nyomdából a Walter Ottó-féle Handbuch der Archäologie egész első kötete (két újabb Lieferung). Most már mind a szöveget tartalmazó első rész (Textband), mind a szemléltető anyagot felölelő második rész készen áll a tudományos világ rendelkezésére.

Az utóbbi Lieferungen első fejezete — Die literarische Zeugnisse — *Erich Pernice* értekezése; a görög és latin irodalomnak azokat az alkotásait tekintint, amelyek műemlékekkel (épületek, szobrok, festmények) s általában az ipar és technika alkotásaival (hadigépek, fegyverek, bútorok) foglalkozván, a régész számára fontosak. Nem elégszik meg az ilyen vonatkozású irodalom ránk maradt darabjainak ismertetésével és jellemzésével, hanem ezeknek forrásairól, sőt ezen túlmenően az összes művészettörténeti, régiségtudományi és technikai érdeklődésű antik írók java részben elvezt munkáiról is összefoglalja mindazt, amit róluk a tudományos kutatásnak eddig megállapítani sikerült. A nagy szakértelemmel összeállított értekezésben egy eshet csak kifogás alá, hogy néhol olyan aprólékos részletekben is elmerül (pl. a 292. lapon Herondas IV. mimiambusával kapcsolatban), amelyeket egy mindjárt még olyan terjedelmes kézikönyv keretében is elég volna éppen csak felemlíteni.

Észak-Európa népeinek ókorból eredő írásrendszereiről, a germán runáiról és az ó-ír ogomról *Helmut Arntz* számol be kézikönyvünk következő fejezetében. A szerző az eddigi tudományos eredmények gondos összefoglalá-

mellett itt-ott egészen új megállapításokat is tesz. Értekezése lezárja a Handbuehnek azt a részét, amely az írással és írásos emlékekkel foglalkozik.

A következő Denkmäler című részt (egy *Georg Lippoldt*tól összeállított egészen rövid művészettörténeti bibliografiai áttekintés után) *Bernhard Schweitzer* cikke — Das Problem der Form in der Kunst des Altertums — vezetni be. Tulajdonképen művészettörténeti alapfogalmak tisztázása a célja (Formbegriff; Form, Stil, Entwicklung; Typik und Gattung; Prinzipien der Formanalyse s hasonló fejezeteim jellemzőek egész tartalmára). Bár tárgya a régészt és művészettörténezt érdekelheti, mégis elűt a Handbuch der Archäologie, de az egész kézikönyv szigorúan a szaktudományok útján haladó értekezéseitől s inkább egy filozófiai vagy lélektani mű esztetikai fejezetei közé kívánkozik (38 oldal terjedelmű, tehát aránytalanul hosszabb, mint a szintén filozófiai mellékzű, de éppen rövidegénél fogva — 8 oldal — nem kirikító legelső fejezet: Begriff und Methode der Archäologie).

A régibb kőkor európai és mediterrán emlékeit *Oswald Menghin* mintaszerű értekezése ismerteti. Maga a cikk jól áttekinthető összefoglalása a régiségtudomány ilyen téren elért eredményeinek, míg a bőséges jegyzetek az egyes részletkérdésekre vonatkozóan a további kutatáshoz adnak (különösen bibliográfiai) útmutatást.

Ugyanilyen jellegű *Alexander Scharff* tollából a következő fejezet, amely Egyiptom ókori emlékeit dolgozza fel. Ennek az értekezésnek a használhatóságát fokozza, hogy a szerző az anyagot igen sok korszakra osztva adja elő (különösen az új birodalom korától kezdve) s ezzel a művelődéstör-

téneti fejlődés menetét élesen rajzolja az olvasó elé (az ókori kelet kutatói egyébként sokszor esnek abba a hibába, hogy túl sokat fogva egy-egy fejezet keretébe, végül is elmosódó képet adnak olvasóiknak). — Külön említést érdemel a Kunsttheoretisches zur ägyptischen Flachkunst und Rundplastik című rész (491 kkv. lapokon), amely a keleti népek és az archaikus görög kor művészetének mélyebb megértéséhez is nélkülözhetetlen újabb munkák eredményeit összegezi s mikor az egyiptomi és általában praehellén képzőművészeteket védelmezi a tökéletlenség vádjával szemben, egyúttal a legszébb tanúságot tesz arról, milyen csodálatosan új világot tárt fel a klasszikus hellén műveltség a képzőművészetek területén az emberiség számára.

Előázsia (Phoenikia, Palaestina és Kypros kivételével) emlékeit a neolitikortól egészen a parthusok idejéig *E. Walter Andrae* tárgyalja a kézikönyvben. Rövid bevezetés után a történelmi fejlődés egymásutánját követve számol be Előázsia földjének legfontosabb régészeti lelőhelyeiről s a velük kapcsolatos problémákról. Mivel Előázsia népi és kulturális areolata az ókorban igen tarka és változó volt s így az egész értekezés gondolatmenete az időrend fonalán haladva szükségképpen egyenetlen, helyénvaló, hogy a szerző végül fontosabb előázsiai kultúrsajátosságokat (Mischwesen, Das Siegelbild, Rollsiegel, Über das Farbige s hasonló címszókkal) külön-külön is tárgyalás alá vesz s ezzel a széthulló anyag áttekintését megkönnyíti.

Phoenikia, Palaestina és Kypros régészeti leleteinek ismertetése zárófejezete a Handbuch der Archäologie első kötetének. Szerzője, *Carl Watzinger* a nagyon szétágazó kutatások eredményeit összefoglalva szakavatott biztonsággal vezetni végig olvasóját bonyo-

Int kulturális kölcsönhatások valóságos útvesztőjén, amelyből a phoenikiai tengerpart különösen pedig Kypros ókori műveltsége kialakult.

A Tafelband mint a szöveg első Lie-

ferungjához éppen úgy a következőkhöz is igen szép technikai kivitelben s ügyes összeállításban nyújt szemléltető anyagot: az értékes kötet használhatóságát nagyban elősegíti.

Szádeczky-Kardoss Samu.

